

УДК 364.24(477.42)+796.5

DOI: 10.26565/2076-1333-2021-30-08

Сергій Уліганець

к. геогр. н., доцент, завідувач кафедри географії України,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
просп. Академіка Глушкова, 2а, м. Київ, 03127, Україна
e-mail: uliganetz@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9960-6752>

Людмила Мельник

к. геогр. н., асистент кафедри економіки підприємства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Васильківська, 90а, м. Київ, 03022, Україна,
e-mail: lysil@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2932-3773>

Уляна Шинкаренко

студентка 4 курсу географічного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
просп. Академіка Глушкова, 2а, м. Київ, 03127, Україна
e-mail: ulya.shinkarenko11@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7625-1947>

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОЇ РЕКРЕАЦІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ПРИКЛАДІ РОЗРОБЛЕНОГО АКТИВНОГО ТУРУ «ПІДКОРЕННЯ СТИХІЙ»

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку безбар'єрного туризму в Житомирському регіоні, а також представлено екскурсійний тур для незрячих людей. Під час дослідження було з'ясовано етапи еволюції поняття «інклюзивного туризму» та його трактування як українськими, так і зарубіжними вченими, а також наведено власне визначення даного напрямку. Основна відмінність була пов'язана з різноманіттям термінів, які можна застосовувати для позначення туризму для людей з інвалідністю. Для України найдоцільнішим варіантом є слово «безбар'єрний», що на відміну від «доступного туризму» не має під собою іншої інтерпретації. Важливим аспектом при створенні туристичного маршруту – це першочергово обрати напрямом, на який буде спрямована основна увага при включенні послуг до туристичного продукту. Відповідно до того, що в Житомирі у 2021 році планують активно розвивати саме спортивну галузь, загалом основна туристична спеціалізація регіону націлена на розвиток активного туризму. Саме спортивний інвалідний туризм було взято за основу серед інших видів.

Розроблений маршрут є першим в області, за рахунок того, що поєднує в собі не звичайну пішу екскурсію, а видозмінену, яка спочатку містить проходження квесту-прогулянки для незрячих із застосуванням смартфона, а потім занять різними видами спорту. За рахунок різноманітних послуг, які входять в тур, для осіб, що ним скористаються, він може слугувати певним засобом реабілітації завдяки соціалізації та організованому активному дозвіллю. У межах Житомирської області та м. Житомира є чудова можливість розвивати даний напрямок і залучати людей з обмеженою мобільністю, оскільки тут знаходиться чимало природних та історико-культурних пам'яток, які можна включати в маршрути. Головне значення даної теми та розробки в її рамках туристичного маршруту для незрячих полягає як у тому, що люди з інвалідністю зможуть знайти односторонній під час туру так і в необхідності створення середовища доступного для всіх громадян, включно з особами з різними формами інвалідності. Нині важливим моментом є соціалізація людей з інвалідністю в туристичне середовище.

Ключові слова: безбар'єрний туризм, доступне середовище, активний відпочинок, люди з обмеженими можливостями, Житомирська область, реабілітація.

Сергей Улиганец, Людмила Мельник, Уляна Шинкаренко. БЕЗБАРЬЕРНЫЙ ТУРИЗМ КАК СРЕДСТВО ФИЗИЧЕСКОЙ РЕКРЕАЦИИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ НА ПРИМЕРЕ РАЗРАБОТАННОГО АКТИВНОГО ТУРА «ПОКОРЕНИЕ СТИХИЙ»

В статье проанализировано современное состояние развития безбарьерного туризма в Житомирском регионе, а также представлен экскурсионный тур для незрячих людей. В ходе исследования были выяснены этапы эволюции понятия «инклюзивного туризма» и его трактовка как украинскими, так и зарубежными учеными, а также приведено собственное определение данного направления. Основное отличие было связано с многообразием терминов, которые можно применять для обозначения туризма для людей с инвалидностью. Для Украины наиболее целесообразным вариантом является слово «безбарьерный», что в отличие от «доступного туризма» не имеет под собой другой интерпретации. Важным аспектом при создании туристического маршрута – это в первую очередь выбрать направление, на которое будет направлено основное внимание при включении услуг в туристский продукт. В соответствии с тем, что в Житомире в 2021 году планируют активно развивать именно спортивную отрасль, в целом основная туристическая специализация региона нацелена на развитие активного туризма. Именно спортивный инвалидный туризм был взят за основу среди других видов.

Разработанный маршрут является первым в области, за счет того, что сочетает в себе не обычную пешую экскурсию, а видоизмененную, которая сначала содержит прохождения квеста-прогулки для незрячих с применением смартфона, а потом занятий различными видами спорта. За счет различных услуг, которые входят в тур, для лиц, которые воспользуются,

он может служить определенным средством реабилитации благодаря социализации и организованном активном досуге. В пределах Житомирской области и г. Житомира есть прекрасная возможность развивать данное направление и привлекать людей с ограниченной мобильностью, поскольку здесь находится немало природных и историко-культурных объектов, которые можно включать в маршруты. Главное значение данной темы и разработки в ее рамках туристического маршрута для незрячих заключается как в том, что люди с инвалидностью смогут найти единомышленников во время тура так и в необходимости создания среды доступного для всех граждан, включая лиц с различными формами инвалидности. Сейчас важным моментом является социализация людей с инвалидностью в туристическую среду.

Ключевые слова: безбарьерный туризм, доступная среда, активный отдых, люди с ограниченными возможностями, Житомирская область, реабилитация.

Serhii Ulyhanets, Liudmyla Melnyk, Ulyana Shynkarenko. BARRIER-FREE TOURISM AS A MEANS OF PHYSICAL RECREATION FOR PERSONS WITH DISABILITIES ON THE EXAMPLE OF THE DEVELOPED ACTIVE TOUR «CONQUERING DISEASES»

This article analyzes the current state of development of barrier-free tourism in the Zhytomyr region, as well as presents a guided tour for blind people. The study clarified the stages of evolution of the concept of «inclusive tourism» and its interpretation by both Ukrainian and foreign scientists, as well as its own definition of this area. The main difference was due to the variety of terms that can be used to describe tourism for people with disabilities. For Ukraine, the most appropriate option is the word «barrier-free», which, unlike «affordable tourism», has no other interpretation. An important aspect when creating a tourist route is to first choose the direction in which the main attention will be paid when including services in the tourist product. According to the fact that in Zhytomyr in 2021 it is planned to actively develop the sports industry and in general the main tourist specialization of the region is aimed at the development of active tourism. It was sports disability tourism that was taken as the basis among other types.

This route is the first in the region, due to the fact that it combines not an ordinary walking tour, but a modified one, which first includes passing a quest-walk for the blind using a smartphone, and then playing various sports. Due to the various services included in the tour, for those who use it, it can serve as a means of rehabilitation through socialization and organized active leisure. Within the Zhytomyr region and the city of Zhytomyr there is a great opportunity to develop this area and attract people with limited mobility, as there are many natural and historical and cultural monuments that can be included in the routes. The main importance of this topic and the development of a tourist route for the blind is that people with disabilities will be able to find like-minded people during the tour and the need to create an environment accessible to all citizens, including people with various disabilities. So, now an important point is the socialization of people with disabilities in the tourist environment.

Keywords: barrier-free tourism, accessible environment, active rest, people with disabilities, Zhytomyr region, rehabilitation.

Постановка проблеми. З огляду на те, що інклюзивний туризм базується не лише на кваліфікованому наданні послуг з боку екскурсіводів, працівників музеїв чи картинних галерей, але важливе значення відіграє доступність середовища у місті. Цей рік в Україні визнаний роком міського туризму, що відповідно має вплинути на покращення міського простору для усіх груп людей. Адаже за результати журналу *Lonely planet* у 2020 році 50% людей з обмеженими можливостями хотіли б подорожувати частіше, якщо б знали про наявність доступного середовища в пункті призначення, 88% маломобільних подорожуючих виїжджають у відпустку кожного року і ще 54% опитаних уникають відвідувати місця, якщо немає інформації про їх доступність. Незважаючи на те, що наразі більшість регіонів України не пристосовані до того, щоб організовувати екскурсії в приміщеннях закладів культури, існує альтернатива, яка дає людям з особливими потребами можливість подорожувати. Якщо взяти до уваги особу з особливими потребами в Україні, то її можна охарактеризувати як дещо замкнену в рамках місця свого проживання. Тому важливим у розвитку інклюзивного туризму є один із його напрямків – спортивний інвалідний туризм. Саме він дозволяє поглянути на світ більш ширше, реалізувати себе, відчувати власні сили та подолати певний страх.

Станом на 2020 рік в межах території, де запропонований екскурсійний маршрут, нараховується 111 тис. 770 людей з інвалідністю, що становить 9% від усього населення Житомирської області [17]. У 2018 році за індексом інклюзивного розвитку Україна зайняла 49 місце серед 78 країн, що розвиваються. Таким чином можна зазначити, що у наступні роки місце інклюзивного туризму буде зростати, що під-

верджується як регіональною статистикою, так і відповідним законом ринку: попит породжує пропозицію.

Поставлені завдання вирішувались на основі комплексного методологічного підходу із заснуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, а саме: системного аналізу, моніторингу, контент-аналізу, прогнозування, індуктивного та дедуктивного методів. Це тематичне дослідження є підходом до всебічного вивчення явища в контексті його фактичного існування з використанням різноманітних джерел даних.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз сучасних публікацій показує, що вивченням можливостей для розвитку інклюзивного туризму в Україні займається невелика частка науковців. Більшість статей з даної теми почали з'являтися декілька років назад, тоді як за кордоном окремі дослідження, присвячені організації дозвілля для людей з обмеженими можливостями, почали висвітлюватися ще у 2006-2009 роках у роботах Darcy, S., Dicksona. Даний напрям досліджували такі відомі вітчизняні вчені, як Бейдик О., Гоманюк М., Гринюк О., Масляк П., Мальська М., Слатвінська Л., Топалова О., Шандор Ф. Було запропоновано визначення туристичних потреб і можливостей людей з обмеженими можливостями в контексті рекреаційно-туристичних уподобань всіх людей, в тому числі тих, хто подорожує з дітьми в колясках і літніх людей. Науковцями розглянуто загальні засади доступного туризму та можливість використання даних для соціальної адаптації людей з обмеженнями можливостями. Зауважимо, що інформація про доступність туризму для людей з обмеженими можливостями українською мовою практично відсутня.

З огляду на тематику даного дослідження можна сказати, що серед напрямків вивчення безбар'єрного туризму в Україні поки що малодослідженим та фрагментарними залишаються: методика організацій екскурсій для окремих груп інвалідів, експертні дослідження з ємкості ринку, місця та ролі держави у розвитку «інклюзивного туризму». Значна частина робіт присвячена розкриттю міжнародних практик з

розвитку «доступного туризму» та можливостей їх імплементації в Україні.

Таким чином, потрібно уточнити зміст і суть цих термінів (табл. 1). Ураховуючи семантичні особливості мови, вищенаведені терміни мають різні смислові відтінки, а тому їх не завжди можна вважати тотожними.

Таблиця 1

Сучасні підходи до визначення поняття безбар'єрний / інклюзивний / доступний туризм

Автор/Джерело	Визначення
Н. Маньшина [12]	Інклюзивний туризм – це процес розвитку, який передбачає доступність туризму для усіх щодо пристосування інфраструктури туристичних центрів і об'єктів туристичного показу до різних потреб усіх людей, зокрема інвалідів, літніх осіб, їхніх опікунів та членів сімей, людей із тимчасово обмеженими можливостями, сімей із маленькими дітьми.
С. Євсєєв [16]	Адаптивний туризм – туризм для інвалідів та осіб із відхиленнями у стані здоров'я, новий вид адаптивної рухової реакції, фізичної реабілітації, оздоровлення і соціальної інтеграції зазначеної категорії людей.
О. Топалова [19]	Адаптивний туризм – це відносно новий вид туристичної діяльності, розрахований на людей з обмеженими фізичними можливостями, який є видом адаптивної рухової рекреації та сприяє фізичній реабілітації, оздоровленню та соціальній інтеграції особливої соціальної категорії населення.
Leidner, R. (2008) [9]	Доступний для всіх туризм – це не створення окремих послуг для людей з обмеженими можливостями, він спрямований на повну інтеграцію, а точніше, на включення людей з особливими потребами, зокрема, інвалідів та людей похилого віку, до туристичного сектору.
ESCAP-Takayama 2009 [2]	Під «доступним туризмом» розуміється туризм, який відповідає потребам повного кола споживачів, включаючи людей з інвалідністю, людей похилого віку та сімей, що переживають різні покоління. Це тягне за собою усунення загальних та інституційних бар'єрів у суспільстві та охоплює доступність у фізичному середовищі, транспорті, інформації та зв'язку та інших об'єктах та послугах. Він охоплює туристичні місця загального користування та ті, що перебувають у приватній власності.
Souca Maria Luiza, 2010 [8]	Доступний туризм визначається як спосіб зробити туристичні місця більш доступними для всього населення. Він не просто охоплює людей з обмеженими можливостями, але включає усі групи населення і також осіб з дітьми та людей похилого віку.
Hamk 2011 [7]	Доступний туризм базується на новій ніші ринку туристичної галузі, що стосується мандрівників та людей похилого віку, включаючи основний компонент тривалості життя людини і явище, яке може вплинути на будь-яку особу на будь-якому етапі її життя.
Darcy, S. and Buhalis, 2011 [3]	Доступний туризм – це вид туризму, який дає можливість людям, які мають особливі потреби щодо доступності, функціонувати незалежно, справедливо і гідно, забезпечуючи універсально розроблені туристичні товари, послуги та середовище.
Pagan, 2012 [6]	Доступний туризм-це відстоювання прав людей з різними можливостями насолоджуватися відпочинком та туризмом, що вимагає усунення бар'єрів, які можуть запобігти цьому.
European Network [4]	Доступний туризм – набір послуг та засобів (таких як фізичне середовище, транспорт, інформація, зв'язок), які дозволяють особам з особливими потребами в доступності, постійно чи тимчасово, насолоджуватися відпочинком та дозвілля без особливих бар'єрів або проблем.
Linderova, 2015 [5]	Доступний туризм – це форма туризму, яка передбачає спільний процес між зацікавленими сторонами, що дозволяє людям, які мають потреби щодо доступу, включаючи мобільність, зір, слух та когнітивні аспекти доступу, функціонувати незалежно, справедливо та гідно, забезпечуючи універсально розроблені туристичні товари, послуги та середовище

Taleb Rifai [10]	Доступність є центральним елементом будь-якої відповідальної та сталої туристичної політики. Це є як імператив прав людини, так і виняткова можливість для бізнесу. Перш за все, ми повинні усвідомити, що доступний туризм приносить користь не лише інвалідам чи особливим потребам; це вигідне нам усім.
Join Mov. 2020 [1]	Доступний туризм – це ефективне функціонування зацікавлених сторін в організації та в рамках ширшої туристичної системи для забезпечення можливості подорожей людям, які потребують доступу, гарантуючи доступність усієї мандрівки до місця призначення та з місця призначення разом із їх досвідом.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз безбар'єрного туризму як перспективного сегменту туристичного ринку та залучення осіб з інвалідністю до активного відпочинку на базі розробленого екскурсійного туру.

Виклад основного матеріалу дослідження. На цей час не існує конкретного бачення у тому, що являє собою поняття «інклюзії» у сфері туризму. Оскільки зараз використовується багато позначень терміну «інклюзивний туризм» та його напрямків. У спеціалізованій літературі закордонних дослідників частіше зустрічається категорія «accessible tourism for all» (доступний туризм для всіх), а також ряд інших варіацій, наприклад, «tourism for all (туризм для всіх)», «universal tourism» (універсальний туризм), «barrier-free tourism» (безбар'єрний туризм) [13]. У вітчизняних публікаціях кількість термінології в цьому напрямку є дуже широкою, проте деякі з понять є застарілими і нині вже не вживаються в зарубіжних статтях. До таких можна віднести терміни «інвалідний туризм», «туризм для глухих», «туризм для сліпих», «подорож для інвалідів», які були скоріше рудиментами часів СРСР і використання їх у сучасному світі не відповідає реальності. Тому, порівнюючи різні визначення у XXI ст., все ж таки найбільш доцільно використовувати термін «інклюзивний туризм» (англ.inclusive tourism). Хоча варто зазначити, що часто у друкованій літературі зустрічається поняття «доступний туризм», чому ж тоді воно відходить на другий план? Якщо розглядати дане питання на прикладі українського середовища, то представлене визначення може сприйматися не з погляду категорії «досяжності» для людей з обмеженими можливостями, а з точки зору дешевизни туру його вигідності. Наразі в Україні слово «інклюзія» можна зустріти у сфері освіти, мистецтва та спорту, тому вибір даного терміну є для нашої країни найбільш вдалим та зрозумілим.

Відповідно кожен автор чи туристична організація пропонує власне визначення «інклюзивного туризму». Зокрема ЮНВТО дає пояснення: «інклюзивний туризм – це форма туризму, яка охоплює процес співпраці між різними учасниками сфери туризму, які дозволяють людям з особливими потребами в доступності, включаючи мобільну, візуальну, слухову та когнітивну складові доступності, функціонувати незалежно, на рівних умовах, з відчуттям власної гідності через надання універсальних туристичних продуктів, послуг та середовища» [11]. Загалом, більшість характеристик терміну «доступного туризму» мають спільні риси і дають зрозуміти, що це вид туризму, який дає рівні права людям на участь у культурному відпочинку житті та дозвіллі.

Отже, спираючись на представлені дефініції безбар'єрного туризму, на нашу думку, його можна охарактеризувати наступним чином: це можливість використання туристичних послуг усіма без винятку членами суспільства, з урахуванням їх особливостей та уподобань, як з боку туристичних компаній, так і з боку місцевої влади, що має працювати над створенням відповідної доступної громадської комунікації та адаптованого фізичного середовища.

З огляду на те, що запропонований екскурсійний маршрут в межах даної публікації розроблений для слабозорих та незрячих людей, одним із основних моментів є розгляд історії створення та розвитку писемності для незрячих. Відповідно цей період став ключовим і для культурних сфер туристичної діяльності, адже у процесі опанування грамотності люди з проблемами зору прагнули пізнавати зовнішній світ і як результат почали відвідувати виставки, ярмарки та різні заходи, що проводилися у місті. До XVIII ст. світ не знав навчальних закладів для сліпих. Першою людиною, яка почала навчати незрячих людей, був Валентин Гаюї, перекладач короля у Франції [15]. У 1817 році він опублікував тези з надання освітніх послуг людям із порушеннями зору. Серед семи його знаменитих ідей можна виділити першу, в якій він говорить про те, що усіх сліпих треба залучити до якогось виду діяльності і загалом давати їм можливість працювати аби позбавити незрячих від тяжкого і небезпечного часу ледарства. Сьомий тезис містить думку про те, що активність слабозорих треба приводити усім, хто схильний до лінощів. Інклюзія передбачає не просто залучення людей до участі у певному виді зайнятості. Інклюзія – це взаємодія з людьми із інвалідністю у представниками інших соціальних груп. З метою досягнення спільних цілей на основі використання сильних сторін одне одного.

Таким чином, можна зазначити, що таке явище як «туризм» пройшло усі еволюційні стадії по відношенню до туристів з інвалідністю [14]. Якщо спочатку у розвитку безбар'єрного туризму були «винятки», коли вважалося, що люди з обмеженими можливостями постійно перебувають у замкненому приміщенні і із спілкування у них є лише близькі знайомі. Далі була «сегрегація», коли туризм для більшості обмежувався лиш санаторіями та реабілітаційними центрами. Проте з часом, розвитком суспільства та зміною відношення до людей з інвалідністю, останні почали і самі змінюватися. Нині люди з особливими потребами не мають бажання знаходитися у чирьох стінах, нудьгувати своїм життям. Багато хто з маломобільної категорії людей уже не сидять на місці, а активно подорожують самі чи у групах. Відповідно наступним кроком стало створення спеціаль-

них екскурсій, перш за все до музеїв, а далі пішохідних та інших. Тому зараз можна прослідкувати тенденцію до зростання активного способу відпочинку не лише серед здорових людей та молоді, але й серед осіб з інвалідністю.

Для України розвиток інклюзивного туризму має бути одним із пріоритетних напрямків. Хоча у нашій країні не існує точної статистики по кількості незрячих людей, яку мали б надавати Міністерство

охорони здоров'я або Міністерство соціальної політики, однак за неофіційними джерелами таких осіб налічується 300 тисяч, з яких близько 40 тисяч – повністю сліпі. Аналізуючи ситуацію в країні, можна зробити прогноз, що протягом наступних років буде спостерігатися тенденція до зростання кількості осіб із проблемами здоров'я, що можна побачити на теперішньому поколінні дітей [17] (рис. 1).

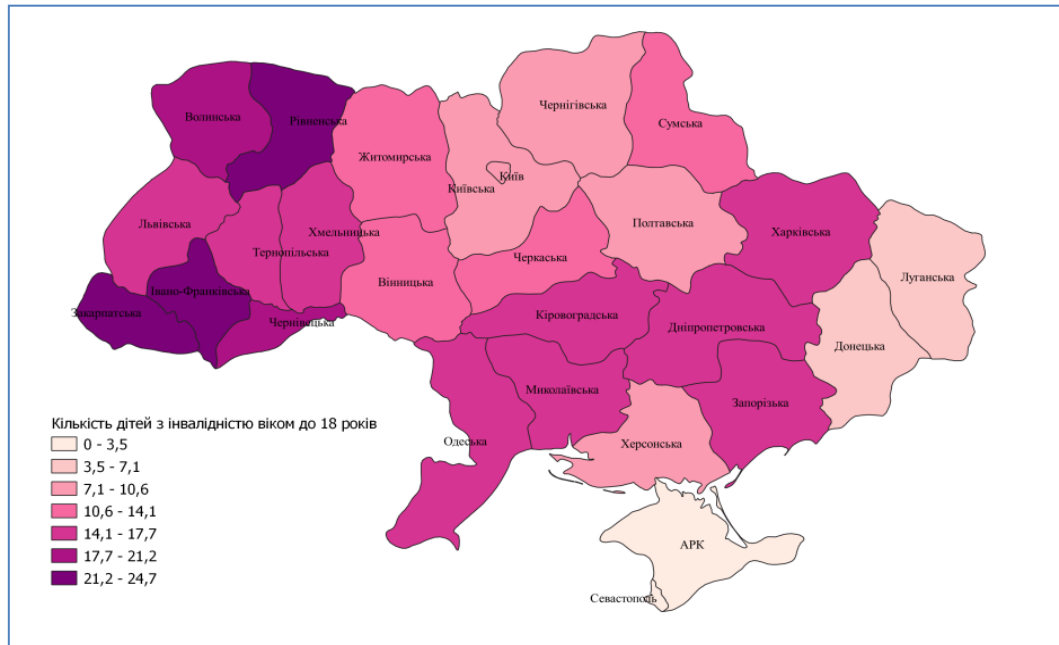

Рис. 1. Регіональний розподіл дітей віком до 18 років з хворобою ока та його додаткового апарату у 2019 році (на 100 тис. осіб) (складено авторами)

З даної картосхеми можна побачити, лідерами за кількістю хворих серед дітей виступають Закарпатська, Івано-Франківська та Рівненська області. Отже, для цих областей розвиток туризму та створення доступного середовища для осіб з інвалідністю має бути пріоритетним завданням на подальші роки.

Цільова аудиторія «інклюзивного туризму» досить широка. Крім людей з інвалідністю та похилого віку, до неї відносять батьків, які подорожують з маленькими дітьми, туристів з великим багажем, людей нестандартних розмірів (росту, ваги і т.ін.), людей, що не володіють мовою країни, де відпочивають, а також сюди періодично відносять вагітних жінок, осіб з проблемами харчової поведінки (алергія, непереносимість продуктів) [18]. Таким чином, для України розвиток інклюзивного туризму є необхідним, оскільки станом на 2020 рік в державі налічується 2 млн. 703 тис. осіб з інвалідністю, що складає 6% від усього населення [17] (рис. 2).

На даній картосхемі чітко видно, що Україна має високий показник кількості осіб з інвалідністю, що змінюється від 1600 до 11 000 тис. осіб на 100 000 тис. жителів. Найбільша кількість зафіксована в Хмельницькій, Черкаській, Житомирській, Чернігівській, Львівській та Закарпатській областях. Згідно даним результатам можна зазначити, що тенденція до зростання людей з особливими потребами буде збільшуватися, що характерно не лише для Украї-

ни, але й для решти європейських країн. І хоча наша країна мала не надто високі значення впродовж останніх років, але з огляду на нинішню ситуацію – військові дії на Сході, техногенні та екологічні катастрофи – ситуація змінюється і варто впроваджувати більше програм, націлених на допомогу людям з проблемами здоров'я.

Представлений екскурсійний тур «Підкорення стихій» має на меті перш за все залучити людей з обмеженими можливостями до різних видів занять, які недоступні їм у звичайному повсякденному житті (рис. 3). Даний маршрут створений для людей, які мають проблеми із зором, його часткову або повну втрату, а також для постраждалих внаслідок військових дій на Сході України. З огляду на назву даного туру можна зрозуміти, що основна ідея – це «підкорення» групою туристів 4 основних елементів природи, якими в турі виступають наступні місця:

- м. Житомир: проходження квест-прогулянки людьми з проблемами зору;
- м. Житомир: відвідування авіаклубу «Авіактик»;
- с. Дениші: сплав по р. Тетерів на байдарках;
- с. Дениші: заняття на скелях: скелелазіння, дюльфер, жумар;
- м. Коростень: військово-історичний комплекс «Скеля».

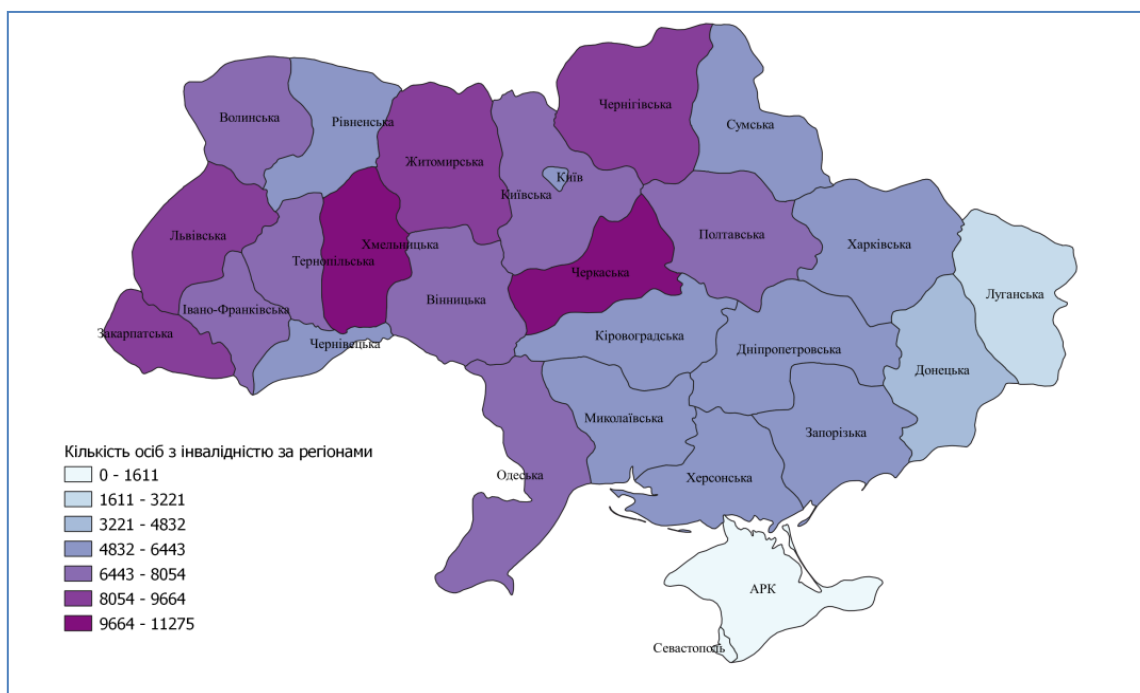

Рис. 2. Регіональні відмінності у розподілі кількості осіб з обмеженими можливостями станом на 01.01.2020 р. (на 100 тис. осіб) (складено авторами)

Рис. 3. Картосхема території проходження квесту-прогулянки [за результатами власного аналізу] створено в програмі AllTrails

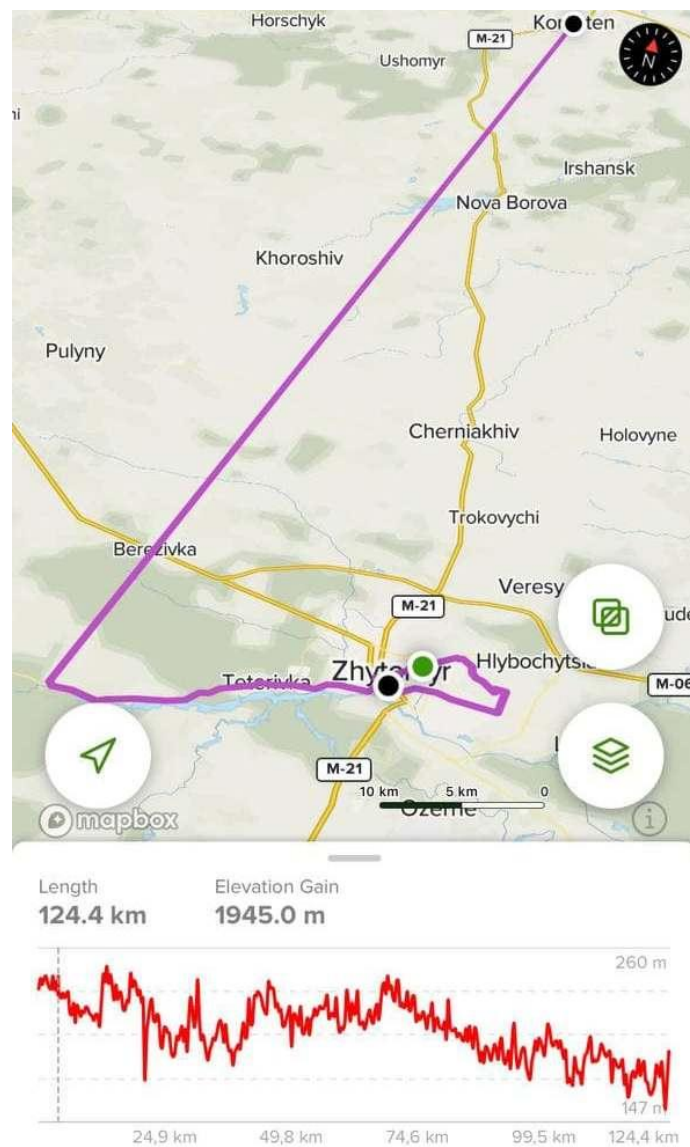

Рис. 4. Схема автобусного туру «Підкорення стихій» по адміністративним пунктам [за результатами власного аналізу] створено в програмі AllTrails

Перевагами активного проходження туру є:

- оздоровчий вплив навколишнього середовища;
- психофізична активність на природі;
- докорінна зміна довколишньої обстановки;
- можливість отримання додаткової соціальної ролі;
- зміни у соціальній ситуації розвитку, розширення кола спілкування;
- ріст життєвого потенціалу-отримання нового досвіду, знань, умінь, професійних навиків і т. п.;
- зниження рівня негативного впливу дефекту чи хвороби на життя.

Даний інклюзивний тур розрахований на 2 дні (1 ніч). Тур включає в себе: транспортні послуги автобуса, розміщення в готелі, харчування, екскурсійне обслуговування по всьому маршруту, медичну страховку.

Варто відзначити, що соціальне значення даного туру полягає у тому, що люди з обмеженими можливостями, з одного боку, звісно можуть замовити собі путівку і їх нібито нічого не штовхає обрати інший

варіант проведення відпустки, наприклад піти до лісу і т. ін. Але з іншого боку, якщо це молоді люди, на яких власне розрахований даний тур, то ми матимемо ситуацію, коли більшість з них все ж таки оберуть тип відпочинку, який буде їм не просто цікавий та приємний. Оскільки для них відчутно важливо бути на рівні разом з іншими учасниками в тих умовах, де більшість залежить від них. Розроблений маршрут не є в прямому сенсі екстремальним, його може подолати людина з проблемами зору та будь-якою фізичною підготовкою. Для такої категорії людей зміна свого середовища перебування є дійсно важливим та корисним досвідом. Як показує практика, організація таких турів йде на користь людям, оскільки спробувавши, наприклад, веслування на байдарці, чимало учасників походу не відчувають якогось дискомфорту чи важкості від виконання даного заняття. Для людей участь в такому турі може стати поштовхом для заняття спортом у майбутньому, а також способом реалізації себе в тих видах діяльності, які вони вважали недоступними для себе.

Організація даного туру не потребує залучення

якихось складних ресурсів чи особливого фінансування з боку місцевих органів. Навпаки, при впровадженні запропонованого автобусного туру туристична компанія чи організація зможе отримати більше постійних клієнтів, що надалі дозволить їй організувати більше маршрутів не лише сезонних, але й цілорічних. За таких умов люди, які беруть участь в різних турах, будуть знайомі між собою і це дозволить згрупувати їх і розробляти, наприклад, спелеотури в печери та багатоденні виїзди до інших регіонів. Організація такого туру не означає, що люди в ньому будуть якимось чином «вирвані» з соціуму, навпаки, ця подорож передбачає комбінування людей, які мають певні вади та здорових осіб. Таким чином, молоді люди з проблемами зору зможуть взяти в такий тур своїх друзів або рідних. Люди, які оберуть для свого weekend даний тур, матимуть для себе чимало переваг, зокрема більшість з них зможе спробувати самостійно долати певні труднощі. Оскільки протягом життя вони можуть відчувати гіперопіку з боку батьків. Під час даної активної подорожі за ними будуть закріплені спеціально навчені люди. Відповідно за таких умов буде зберігатися баланс

між допомогою та власними силами.

Висновки. У даній роботі було з'ясовано значення безбар'єрного туризму як методу реабілітації осіб з інвалідністю та розглянуто історію взаємодії з людьми із проблемами зору. На сьогоднішній день кожна 18 людина в Україні – це особа з інвалідністю, до того ж більшість з них люди молодого віку. Відповідно у результаті дослідження основний акцент було спрямовано на явище інклюзії не з точки зору фізичної доступності, а з точки зору соціальних можливостей. Звісно, що явище туризму та інклюзії є взаємопов'язаними між собою, оскільки основна увага одразу зосереджується на публічних просторах та туристичних об'єктах. Тому представлений тур можна назвати найбільш вдалим з точки зору того, як пристосовані об'єкти в ньому для осіб з особливими потребами. Адже головну вагу тут все таки відіграє кваліфікація працівників, а не пристосованість місця під окрему категорію людей. Нині тема туризму для людей усіх категорій є актуальною та затребуваною. Проте на рівні держави існує мала поінформованість для людей з особливими потребами про місце, куди вони можуть дістатися.

Список використаних джерел:

1. Be Accessible. Join Mov. 2020. Available online: <https://www.belab.co.nz/why-accessibility> (accessed on 4 November 2020).
2. Congress on the Creation of an Inclusive and Accessible Community in Asia and the Pacific https://www.accessibletourism.org/resources/takayama_declaration_top-e-fin_171209.pdf.
3. Darcy, S. and Buhalis, D. (2011). Introduction: from disabled tourists to accessible tourism, *Accessible Tourism: Concepts and Issues*, pp. 1-20.
4. Economic impact and travel patterns of Accessible Tourism in Europe (2014), Brussels. Retrieved from <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/5566/attachments/1/translations/en/renditions/native>.
5. Linderova, I. (2015). Accessible tourism services for disabled visitors in South Bohemia Region. In *Proceedings of the 4th Biannual CER Comparative European Research Conference* (pp. 33-37). London, United Kingdom: CER.
6. Pagan, R. (2012). Time allocation in tourism for people with disabilities. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1514-1537.
7. Qualitative Research. Accessed 13.10 2011 <http://www.elearningcentre.hamk.fi/tko/menettelmat/laadullinen.html>.
8. Souca Maria Luiza, 2010. Accessible Tourism – The Ignored Opportunity, *Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Faculty of Economics*, vol. 1(2), pages 1154-1157, December.
9. Tourism accessible for all in Europe. Ethical: Barrier Free Tourism. Retrieved December 16, 2016, from www.tourism-review.com/fm485/ethical-barrier-free-tourism.pdf.
10. UNWTO Secretary-General. Retrieved from <https://www.unwto.org>.
11. UNWTO, Declaration on the facilitation of tourist travel (A/RES/578(XVIII) (Astana, Kazakhstan, 2009). / Декларация ЮНВТО о содействии в туристических поездках. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/sites/all/files/docpdf/ares578xviiideclarationfacilitation2009en.pdf>.
12. Анিকেєва О.А. Россия без барьеров: туризм, доступный для всех / О.А. Анিকেєва, Ю.А. Анисимова // Сервис в России и за рубежом. – 2011. – Т. 25. – № 6. – С. 17-21.
13. Барна Н.В. Инклюзивно-реабілітаційний туризм / Н.В. Барна, А.В. Коротєєва. – Київ, 2020. – 125 с.
14. Бейдик О.О. Адаптивний туризм: передумови та перспективи розвитку, лідери Духу і Волі: навч. посіб. / О.О. Бейдик, О.І. Топалова. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. – 402 с.
15. Бірючков М.В. Валентин Гаюї: до 250-річчя від дня народження // Шкільний вісник 1995. - № 1. – С. 23-45.
16. Евсеев С.П. Технологии физкультурно-спортивной деятельности в адаптивной физической культуре / С.П. Евсеев, О.Э. Аксенова. – М.: Советский спорт, 2007. – 296 с.
17. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
18. Смирнова Д.Б. Безбар'єрний туризм: основні поняття, перспективи розвитку / Д.Б. Смирнова, Ю.С. Смородина // *World economy, finances and investments: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер.* – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.asconf.com/view_arhiv.php?konf=World%20economy,%20finance.
19. Топалова О.І. Суспільно-географічні передумови та перспективи розвитку адаптивного туризму в Україні: дис... канд. геогр. наук; спец.: 11.00.02 – економічна та соціальна географія / Олеся Іллівна Топалова – К., 2016. – 175 с.

References:

1. Be Accessible. Join Mov (2020). Retrieved from <https://www.belab.co.nz/why-accessibility> (accessed on 4 November 2020).
2. Congress on the Creation of an Inclusive and Accessible Community in Asia and the Pacific https://www.accessibletourism.org/resources/takayama_declaration_top-e-fin_171209.pdf.
3. Darcy, S., & Buhalis, D. (2011). Introduction: from disabled tourists to accessible tourism, *Accessible Tourism: Concepts and Issues*, pp. 1-20.
4. Economic impact and travel patterns of Accessible Tourism in Europe. (2014), Brussels. Retrieved from <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/5566/attachments/1/translations/en/renditions/native>.
5. Linderova, I. (2015). Accessible tourism services for disabled visitors in South Bohemia Region. *In Proceedings of the 4th Biannual CER Comparative European Research Conference* (pp. 33-37). London, United Kingdom: CER.
6. Pagan, R. (2012). Time allocation in tourism for people with disabilities. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1514-1537.
7. Qualitative Research. Retrieved from <http://www.elearningcentre.hamk.fi/tko/menetelmat/laadullinen.html> (accessed 13.10 2011).
8. Souca Maria Luiza (2010). Accessible Tourism – The Ignored Opportunity. *Annals of Faculty of Economics*. University of Oradea, Faculty of Economics, vol. 1(2), pages 1154-1157.
9. Tourism accessible for all in Europe. Ethical: Barrier Free Tourism. Retrieved December 16, 2016, from www.tourism-review.com/fm485/ethical-barrier-free-tourism.pdf.
10. UNWTO Secretary-General. Retrieved from <https://www.unwto.org>.
11. UNWTO, Declaration on the facilitation of tourist travel (A/RES/578(XVIII)) (Astana, Kazakhstan, 2009). Retrieved from <http://www2.unwto.org/sites/all/files/docpdf/ares578xviiideclarationfacilitation2009en.pdf>.
12. Anikeeva, O.A., & Anisimova, Yu.A. (2011). Rossiya bez barierov: turizm, dostupnyi dlya vsekh. *Servis v Rossii i za rubezhom*, 25 (6), 17-21 [in Russian].
13. Barna, N.V., & Korotieieva, A.V. (2020). Inklyuzyvno-reabilitatsiynyi turizm. Kyiv, 125 p. [in Ukrainian].
14. Beidyk, O.O., & Topalova, O.I. (2017). Adaptivnyi turizm: peredumovy ta perspektyvy rozvytku, lidery Dukhu i Voli: navch. posib. Kherson: OLDI-PLIUS, 402 p. [in Ukrainian].
15. Biriuchkov, M.V. (1995). Valentyn Haiui: do 250-richchya vid dnya narodzhennya. *Shkilnyi visnyk*, 1, 23-45 [in Ukrainian].
16. Evseev, S.P., & Aksenova, O.E. (2007). Tekhnologii fizkulturno-sportivnoy deyatel'nosti v adaptivnoy fizicheskoy kulture. M.: Sovetskiy sport, 296 p. [in Russian].
17. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
18. Smyrnova, D.B., & Smorodyna, Yu.S. (2013). Bezbariernyi turizm: osnovni ponyattya, perspektyvy rozvytku. *World economy, finances and investments: zb. mater. II Mizhnar. nauk.-pr akt. konfer.* Retrieved from http://www.asconf.com/view_arhiv.php?konf=World%20economy,%20finance [in Ukrainian].
19. Topalova, O.I. (2016). Suspilno-geografichni peredumovy ta perspektyvy rozvytku adaptivnoho turizmu v Ukraini. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 13.04.2021 р.

About the authors:

Serhii Ulyhanets – PhD (Geography), Associate Professor, Head of the Department of Geography of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Prospect of Academician Glushkov, 2, Kyiv, 03127, Ukraine, uliganez@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9960-6752>

Liudmyla Melnyk – PhD (Geography), Assistant of the Department of Enterprise Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Vasylykivska Street, 90a, Kyiv, 03127, Ukraine, lysil@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-2932-3773>

Ulyana Shynkarenko – Student of the Faculty of Geography, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Prospect of Academician Glushkov, 2, Kyiv, 03127, Ukraine, ulya.shinkarenko11@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7625-1947>

Об авторах:

Сергей Улиганец – кандидат географических наук, доцент, заведующий кафедрой географии Украины, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, просп. Академика Глушкова, 2а, г. Киев, 03127, Украина, uliganez@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9960-6752>

Людмила Мельник – кандидат географических наук, ассистент кафедры экономики предприятия, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, ул. Васильковская, 90а, г. Киев, 03022, Украина, lysil@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-2932-3773>

Ульяна Шинкаренко – студентка 4 курса географического факультета, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, просп. Академика Глушкова, 2а, г. Киев, 03127, Украина, ulya.shinkarenko11@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7625-1947>